

Arheologija danas. Dometi VIX/5, Rijeka 1981, 111 str.

Dometi - časopis za kulturu i društvena pitanja, ki izhajajo na Reki, so svojo celotno peto številko revije posvetili arheologiji - pod dokaj ambicioznim, žal ne provokativnim naslovom "arheologija danas".

Že samo dejstvo, da se arheologija pojavi v reviji, ki ni izključno strokovno arheološka, je vredno pozornosti, saj kaže, da arheologija le prebija ozke strokovne okvire in poskuša vzbuditi zanimanje - ne morda za senzacionalna odkritja "antikvitetnega značaja", temveč za svoje mesto in uveljavitev v naši današnji kulturni situaciji. S to potezo, da so ji dali možnost predstavitev, so Dometi zavrteli za arheologijo kolo v pozitivno smer.

Izbor tekstov za predstavitev današnje arheologije je pripravila in uredila Vera Gambar, kar lahko razberemo iz kratkega uvoda (4). Vendar so prispevki tako heterogeni, da je skoraj nemogoče ugotoviti koncept, ki je vodil Gambarjevo pri izbiri, razen če je bistvo prav v tej heterogenosti. Iz uvoda razen napovedi člankov ne izvemo mnogo. Niso predstavljeni niti avtorji niti njihove razprave, ki naj bi verjetno predstavljale značilne smeri ali raziskovalna področja v svetovni oziroma domači arheologiji. Prav tako ni razložena zgradba te številke revije - notranja logika zaporedja posameznih razprav. Skratka - če povzamem kar po T.Mastnaku (Problemi - razprave 11, 81 - 1, 82, 69) - pogrešamo "odsotnost vsaj tistega protokolarnega kritičnega očitka, s katerim so komentatorji in kompilatorji navajeni dokazovati, da so vsaj malce pametnejši od komentiranih in kompiliranih.

Prispevki so različnega značaja glede na izvor (prevodi, izvirna besedila), glede narave (teoretsko-metodološke razprave, dela o konkretnem arheološkem, topografskem, toponomastičnem gradivu, kritika, prikazi) in zlasti glede na pomen - smisel, če ga ne zvedemo na edini skupni imenovalec - "danes" (ki pa je lahko prav tako vprašljiv: npr. Binfordova razprava, 5-14, je bila prvič objavljena že leta 1962). Velika pomanjkljivost,

zlasti pri prevodih, pa je tudi ta, da niso navedeni niti točni citati originalnih objav, razen tega pa so v prevodih izpuščene opombe! s citirano literaturo, tako da v bistvu manjka osnovni znanstveni aparat posameznih razprav. Na ta način je bralcu onemogočen pristop h kritiki vira in dela.

Skoraj ne more biti dvoma, da želijo Dometi predstaviti t.i. novo arheologijo, saj prinašajo razprave njenih vidnih predstavnikov - L.R.Binforda (5-26), R.Whallona Jr. (87-98), P.J. Watsonove (99-102). Vprašanje pa je, če je izbor res takšen, da bi lahko bil tudi reprezentativen. Ni naš namen analizirati vsakega posameznega prispevka iz nove arheologije, ker so to že na mnogih mestih naredili veliko bolj drugi (cfr. npr. L.S.Klejn, *Panorama teoretske arheologije*, (Arheo 1, 2, 1981). Ne moremo pa se izogniti drobnim pomislekom. Binfordova razprava *Arheologija kao antropologija* (5-14) nedvomno sodi med prva opaznejša dela, s katerimi si je ameriška smer nove arheologije utirala svojo pot. Vendar se je že sam Binford (v L.W.Binford, *An archaeological Perspective* /1972/ 17) skoraj odreče, tako da je njena današnja vrednost vsekakor sporna. Z *Dimnimi jamami* (14-26) pa je dobro ponazorjena možnost "koordinacije" ameriške arheologije z antropologijo (oziroma etnologijo: cfr. I.Šprajc, *Razmerje med arheologijo in etnologijo*. Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva, 1982. v tisku), ki je sicer tako specifična za Novi svet in prav zato tudi ena izmed vodil nove arheologije. Ob dokaj navadni in poenostavljjeni razlagi modelov Watsonove (99-102) in sicer zanimivem eksperimentiranju Whallona Jr. (87-98) bi rada le opozorila na duhovito razpravo K.V.Flanneryja: *Archaeology with a Capital "S"* (v C.L.Redman, *Research and Theory in Current Archaeology* (1973) 47-53), ki bi bila morda kot dopolnilo Binfordovima člankoma ustreznejša za predstavitev nove arheologije - danes.

Kakšna vloga je v sklopu Dometovih besedil namenjena razpravi angleškega antropologa, strukturalista E.Leacha (27-34), nam

ostaja uganka: ali kot kritika nove arheologije ali kot nova alternativa ali kot destruktivni skepticizem? Angleška šola moderne arheologije vsekakor ubira svojo pot, vendar E.Leach ne sodi med njene predstavnike (cfr. *Archaeology and Anthropology*. BAR Suppl. 19, 1977 in *Social Organization and Settlement*, BAR Int. S. Suppl. 47, 1978). Nagibamo se h Klejnovemu mnenju (L.S.Klejn, *Current Anthropology* 18, 1, 1977, 25), da je Leachova diskusija in argumentacija šibka in neprepričljiva, vendar nam tudi ta ne pomaga razrešiti problema, ki so nam ga zastavili Dometi.

Podobno neznanke predstavlja tudi uvrstitev razprave francoskega arheologa A.Leroi-Gourhana (77-86), ki je ne moremo razumeti niti kot metodološkega prispevka *novi arheologiji*, niti se je ne da razlagati kot njen, Leachov ali kakršenkoli drug "antipod", hkrati pa tudi ne pripada t.i. marsejskemu krogu, ki predstavlja francosko varianto moderne arheologije (cfr. *Archéologie et calculateurs. Problèmes sémiologiques et mathématiques*, Paris: CNRS 1970; Mario Borillo ed., *Archéologie et calcul*, Paris: UGE 1978). Če smo ob pregledu prevodnih besedil vsaj zaslutili, da je bila ideja Dometov predstaviti novo arheologijo in morda njene nasprotnike (?), pa se nam je logika izbora prispevkov domačih piscev povsem izmuznila.

Pozornost vzbujajo prispevek S.Čačaja, *Naselja i nekropola u prostoru zajednice* (35-40), ki je požel priznanje že v oktobru 1980 na kongresu jugoslovanskih arheologov v Mostarju. Glede na metodološki pristop s podrobno topografsko analizo prostora predstavlja njegovo delo novost v jugoslovanskem okviru in se na nek način približuje modernjšim arheološkim proučevanjem v svetu.

Ostali članki pa ne presegaajo niti po pristopu, kvaliteti ali novih spoznanjih, običajne arheološke produkcije. Tako lahko služijo za vpogled v poprečno stanje jugoslovanske arheologije. Atraktivno temo o antičnih mozaikih Istre je obdelala V.Gi-

Nouvelles de l'archéologie

rardi Jurkićeva (51-60), vendar pa njena interpretacija "geneze" istrskih mozaikov, kjer poskuša ugotavljati razvojne zakonitosti znotraj Istre, ne da bi se temeljito soočila z mozaično produkcijo v celotnem rimskem imperiju, ni preveč prepričljiva. Značajan prilog ranosrednjevekovnoj arheologiji (41-50) R. Jurića je zamišljen kot ocena Beloševičeve knjige *Materijalna kultura Hrvata od 7. do 9. stol.*, ki brez dvoma zasluži vso pozornost, a vendar izzveni sestavek kot hvalnica brez kritične osti. Toponomatski učke in njenim antičnim komunikacijam (61-69) pa lahko oporekamo zaradi slabe argumentacije in nedokumentiranosti, tako da postaja njena "znanstvenost" vprašljiva.

Kljub morebitni problematičnosti izbora besedil za prikaz današnjega stanja v arheologiji, pa lahko zaključimo, da Dometi na nek način vseeno poskušajo predstaviti najbolj "glasno" - ameriško smer *nove arheologije*, in da nudijo z izsekom raziskovanja predvsem hrvaške arheologije tudi vpogled v jugoslovansko. In ker je vsak začetek težak, je prispevek Gambarjeve že v tem, da je začela s "prodorom" arheologije v jugoslovansko publicistiko.

Biba Teržan

Ta predstavitev je razumljena kot opozorilo, da je pričela v Franciji izhajati nova revija, ki jo izdaja Maison des Sciences de l'Homme, trimesečnik preproste oblike (tipkopis), a toliko bolj zanimive vsebine - NOUVELLES DE L'ARCHEOLOGIE. Izhajati je pričela julija 1979 (nulta številka), v kratkem pa pričakujemo že sedmo številko. Založnik pošilja revijo vsem zainteresiranim *gratis* (Nouvelles de l'Archéologie, Maison des Sciences de l'Homme, 54 Boulevard Raspail, 75270 Paris cedex 06).

V Jugoslaviji se v rokah nekaterih arheologov nahajata le 4. in 6. številka, zato poznamo le vsebino teh dveh. Vendar pa že takšno delno poznavanje vsebine dosedanjih številk omogoča vpogled v koncept revije in karakter prispevkov.

Nujno je že v začetku povedati, da ne gre za "klasično" arheološko revijo tipa AV ali AP, temveč nasprotno, za revijo, ki je namenjena hitremu in kvalitetnemu informiranju o dogajanjih v arheološki teoriji in organizacijski strukturi stroke. Revija torej, ki jo mnogo lažje primerjamo z našo revijo ARHEO.

Vsaka številka Nouvelles de l'Archéologie je razdeljena v dva dela. Prvi del obsega neko specifično problematiko - npr. L'archéologie urbaine v št. 0, L'archéométrie v št. 1, L'archéologie théorique v št. 3, L'éthnoarchéologie v št. 4 ali pa L'archéologie au Ministère de la Culture v št. 6. Tej rubriki (dossier) sledijo v drugem delu rubrike: šolstvo; staž; organizacija in realizacija raziskav; financiranje; personalia; tekoče in načrtovane raziskave; kolokviji, kongresi, okrogle mize; publikacije; popularizacija; razstave.

Gre torej za koncept, ki postavlja v prvo vrsto informacije, nujne za temeljito in usmerjeno strokovno delo. Kot rečeno pa gre za drugačen tip informacij, informacij, ki izkazujejo na eni strani živahno delovanje na teoretski ravni in na drugi strani zavest o reciprocni pogojenosti organizacijske strukture stroke. Manko takšnih informacij je bil

za Francijo mnogo bolj značilen kot za anglosaksonski svet, kjer se je pričela in razvijala debata o arheološki teoriji (debata je seveda potekala skozi nekatere že obstoječe revije) in verjetno moremo prav v tem manku iskati del vzrokov za nastanek nove revije (cf. teme številok 1, 3, 4). Ostale vzroke lahko iščemo v organizacijskem razvoju arheologije oziroma spoznanju, da je potrebno razpršene raziskave in parcialne programe (ne le raziskovalne) povezati in usmeriti v reševanje strogo določenih problemov. Da gre v Franciji za temeljito premišljevanje o organiziranosti in širši vlogi arheologije, govori tudi okroglomiza o organiziranosti arheologije v Franciji, Zahodni Nemčiji, Veliki Britaniji in ZDA (Paris 3.9.1980) (teksti objavljeni v *Dossiers Histoire et Archéologie - L'Archéologie et la Nation* 49, 1981, 79-93), povezana s procesom reorganizacije francoske arheologije. Šesta številka Nouvelles de l'archéologie je posvečena prav tej temi.

Zaradi aktualnosti se zdi primereno, v zaključku tega opozorila navesti splošna načela, ki jih je Conseil supérieur de la recherche archéologique (CSRA) formuliral v zvezi s programiranjem arheoloških raziskav (*Nouvelles de l'Archéologie* 6, 1982, 15-16):

1. Izkopavanja zaradi izkopavanj, ki so še vedno dokaj pogost pojav, ne pridejo v poštev. Predvsem je pomembno določeno problematiko jasno zastaviti in ugotoviti, na katera od zastavljenih vprašanj lahko izkopavanje določeneqa najdišča odgovori. Obstoj arheološkega najdišča ni zadosten argument za utemeljitev izkopavanj.
2. Ne smemo pozabiti, da obstajajo poleg izkopavanj, posebej še za mlajša obdobja, tudi drugačni pristopi: arhivi, aerofotografija itd.
3. Izkopavati moremo le na premišljeno izbranih najdiščih. Praviloma je treba pred samim izkopavanjem: zbrati vse podatke, opraviti prospekcijsko, včasih sondiranje, kar vse šele pove ali najdišče more zadovoljivo odgovoriti na vprašanja, ki jih je zastavil raziskovalec. To vvelja še posebej za programirana zaščitna izkopavanja.